

Existuje ideální ekonomický systém?

Možná namítnete, že by bylo vhodnější použít název "idealizovaný, idealistický" apod., ale jsem přesvědčen, že existuje systém, který by skutečně ideálně zajistil uspokojení všech potřeb obyvatel bez rozdílu. Ostatně - nic nového pod sluncem. Teoreticky se těmito úvahami mimo utopických socialistů, Marxe, Lenina a dalších reformátorů zabývala i řada ekonomů. Bohužel se žádný model v praxi neosvědčil, jak známe z vlastní zkušenosti, což však nic neubírá na správnosti teorie. Pouze se potvrzuje pravidlo, že máme to, co si zasloužíme, resp. co si svou prací vybudujeme

Od starověku do současnosti vládne světu měnový systém, kde všechny hodnoty se vyjadřují pomocí peněz, jako univerzální směnné hodnoty, takže se nám zdá nemožné, že by ekonomika mohla fungovat bez peněz. Přesto však víme z historie, že kdysi existoval nepeněžní výměnný systém zboží (v prvobytně pospolné společnosti) a dosud existuje u mnoha domorodých kmenů, žijících daleko od civilizace. Dokonce i my dnes nahrazujeme peníze platebními kartami, které jsou průkazem k čerpání z našeho konta. Mnozí z nás dostávají výplaty na účet, platí kartami (na západě téměř všude), a peníze ve fyzické podobě (papírové, kovové) používají jen ojediněle. Systém platebních karet je zaveden celosvětově a mnohé karty lze je používat ve většině vyspělých zemích. Je tato praxe jen předstupněm toho, že jednou budou peníze úplně zrušeny? Tvrdím, že ano!

Peníze jsou nejnebezpečnější vynález lidstva, hned za atomovou energií. Veškeré lidské konání totiž směřuje k honbě za penězi, za něž si lze koupit téměř všechno. Všichni ale také víme, že věci duchovní podstaty si koupit nelze, zdraví, štěstí, láska a jiné nehmotné hodnoty závisejí výhradně na naší duchovní vyspělosti, vědomostech a morálních vlastnostech. Skoro by se dala potvrdit nepřímá úměrnost mezi penězi a morálními vlastnostmi. Bohatí se ženou za penězi zpravidla bez ohledu na to, zda tím někomu škodí, ať už to jsou jiní lidé nebo příroda. Přitom by stačilo mít na paměti jen jednu jednoduchou větičku: "Do hrobu si s sebou nic nevezmeš!"

Na základě zkušeností s bezhotovostním platebním stykem je možné tvrdit, že ekonomický systém, založený na výměně zboží (s pomocným ohodnocením např. bodovou hodnotou) může fungovat za předpokladu dostatečné výrobní kapacity, přírodních zdrojů surovin, morální vyspělosti obyvatel, vědomí solidarity a vzájemné lásky. Nutnou podmínkou však je, aby výrobní možnosti a zásoby zboží převyšovaly poptávku, což při současné vyspělé technologii je mnoha států samozřejmě splněno. Vyspělé státy tuto podmínku již dávno splňují, ale nadvýrobu, místo rozdělení chudším zemím, raději zničí! Za to může náš nesmyslný ekonomický peněžní systém.

Čtenáři sci-fi se jistě v řadě románů setkaly s tzv. "kredity", které občané dostávali na základě své práce a byly univerzálním platidlem. Ostatně bodový systém existuje např. ve zdravotním pojištění, kde hodnota lékařských výkonů je přepočítávána na body a systém bezchybně funguje, pokud suma bodů na vstupu (zaplacené pojistné) se rovná součtu bodů na výstupu (požadavky lékařů za provedené práce). Bohužel to u nás v praxi nefunguje, protože na pojistném je velký dluh a lékaři účtují mnohdy nadbytečné nebo neprovedené úkony, aby si zajistili dostatek financí na nájemné, přístroje a mzdy sestřiček. Důsledkem je pochopitelně nedostatek zdrojů a opožďování plateb pojištěným, čímž vzniká platební neschopnost lékařů. Aby systém mohl fungovat, je nutná rovnováha mezi nabídkou a poptávkou. Základem musí být centrální sledování nabídky a poptávky a pokud možno okamžité uspokojování všech požadavků. Z praxe známe, že po válce fungoval nějakou dobu přidělový "lístkový" systém,

ostatně v současnosti se praktikuje dále v některých bývalých sovětských republikách, na Kubě i jinde. Je pochopitelné, že pokud poptávka převyšuje nabídku, snaží se systém zneužívat různé mafiánské skupiny. Základem funkčnosti je tedy rovnováha mezi nabídkou a poptávkou. Vzhledem k současné automatizaci výroby, novým technologiím, vědeckému pokroku a vysoké produktivitě ve všech oborech hospodářství již nabídku nemůže být problém uspokojit. Všichni víme, že v posledních letech i u nás prakticky neexistuje nedostatek spotřebního zboží, zmizely fronty na banány, toaletní papír atd. Současný problém všech vyspělých zemí je omezená poptávka - domácí trh je nasycen a nová odbytiště vždy nezaručují zaplacení dodávek, neboť nemají čím platit. Stát proto podporuje vývoz dumpingovými cenami, aby nemusela být omezena výroba, což by bylo spojeno s mnoha negativními jevy (nezaměstnanost, stávky, snížení koupěschopnosti obyvatel). Přesto je zde obrovská možnost odbytu výrobků v chudých zemích, které nemají výrobní kapacity a vzdělané obyvatelstvo, jako výrobní sílu. Co však tyto země mohou poskytnout za dodané zboží? Snad jen své přírodní bohatství – neobnovitelné zdroje surovin. Jaké jsou teoretické výhody nepeněžního systému výměny zboží a služeb?

- nikdo nehromadí majetek a zásoby, protože vše je vždy k dispozici
- nikdo nemusí mít strach o svůj majetek, vše je mu poskytnuto dle potřeby
- nikdo nemusí pracovat déle než je nutné k zabezpečení požadované produkce
- nikdo nehromadí to, co nepotřebuje - až to bude potřebovat, bude to k dispozici
- neexistují bohatí a chudí
- neexistuje hospodářská kriminalita, krádeže a loupeže

Kromě výhod musí existovat pochopitelně i povinnosti, a to: pracovní povinnost v nezbytně nutném rozsahu, odpovídající věku, zdravotnímu stavu a schopnostem lidí, jejíž délka vyplývá ze společenské potřeby, povinnost vzdělávat se a pečovat preventivně o své zdraví, povinnost dodržovat základní zákony státu. V celé řadě sci-fi románů, ale i progostických úvah se uvádí, že v budoucnosti bude stačit pracovat pro společnost jen asi 2 hodiny denně. Všimněte si “pro společnost”, protože pro peníze to již nebude! Tvrdím však, že tato pracovní doba by ve vyspělých zemích stačila již nyní k zabezpečení veškeré požadované produkce. Ze struktury zaměstnanosti totiž vyplývá, že % výrobních pracovníků neustále klesá, v zemědělství postačuje produkci zabezpečit jen 3 - 5% a v průmyslu do 20% práce schopného obyvatelstva. Až 80% obyvatel je zaměstnáno v administrativě, státních institucích a zejména ve službách. Pokud bychom eliminovali všechny zbytečné činnosti, skutečně by již dnes postačovalo pracovat (na zpracování surovin a výrobě zboží) jen asi 2 hodiny denně, protože ostatní funkce jsou buď uměle vytvořené státem nebo zaměstnáváme sami sebe navzájem!

Za jakých podmínek by bylo možno výměnný systém realizovat? Pouze v případě, že společnost má dostatečné výrobní kapacity na pokrytí všech běžných potřeb a jednotlivci jsou dostatečně morálně uvědomělí, aby nezneužívali výhody systému. Jeho působnost by musela být celosvětová, čímž by se zajistil odbyt přebytků z vyspělých zemí a ekonomický rozvoj zemí “třetího světa”. Bohužel za současné situace je na Zemi tento systém realizován snad jen u nejprimitivnějších společenství, žijících izolovaně někde v pralesích. Jak to dopadlo s ideou komunismu v praxi víme z vlastní zkušenosti a jak to vypadá ve spotřební společnosti poznáváme nyní. Tvrdím, že za všechny současné problémy může živelnost tzv. svobodné tržní ekonomiky. V naší zemi vznikla většina problémů, které komunisté dávali za odstrašující příklad zahnívajícího kapitalismu, bezprostředně po zrušení plánovaného hospodářství. I to však mělo své zápory, protože se v něm nedodržovaly některé základní

zásady a plánovalo se dle hesel:

- Překonej sám sebe a vytrvej (i když vyrábíš to, o co nemá nikdo zájem)
- Prémie budou vždy (i když úkoly jsou splněny jenom na papíře)
- Co nelze splnit, lze naplánovat
- Úkoly na pětiletku známe přesně, ale nevíme, co budeme dělat zítra atd.....

Pokud by byly dodržovány zásady rovnovážné bilance vstupů a výstupů, požadavků a nabídky, musí tento systém fungovat.

Čím jsou způsobeny základní vady tržního systému? Platí sice pravidlo, že trh vyřeší vše, ale za jakou cenu?

1) Problém nezaměstnanosti:

- vznikl na základě omezení poptávky o zboží z domácí produkce – ztrátou odbytišť na východě a dovozy z jiných zemí, zejména dotovaného a pašovaného zboží (vietnamská tržiště).

Řešení : Pouze regulací dovozů a podporou domácích podniků rozumnou úvěrovou politikou.

2) Problém bezdomovců:

- vznikl zrušením podnikových ubytoven a ukončením výstavby levných státních bytů. Osamělí jedinci (často po rozvodu) nemají kam jít, proto plní útulky a kriminály. Problém je vázán na pracovní povinnost a možnost výděлку, což opět souvisí s nabídkou pracovních míst.

Řešení: Pouze návratem k původnímu stavu.

3) Problém platební neschopnosti:

- vyplývá z morálky podnikatelů – odeberou zboží nebo služby a nezaplatí dodavateli, tržby pak použijí pro vlastní potřebu. V řetězci firem vzniká kolotoč, takže v celkovém objemu obratu mají pohledávky stále větší objem. Protože podnikatelům již banky nepůjčí, firmy krachují a vznikají další osoby, zařaditelné pod body 1) a 2).

Řešení: Zboží dodávat až po zaplacení, stejně jako je tomu v maloobchodě.

4) Problém státní zadluženosti:

- Nikdo neví, kolik peněz již bylo promrháno na oddlužení bank (peníze jsou na soukromých kontech podnikatelů), kampeliček (peníze dtto), státních podniků (peníze má management, dělníci nemají výplaty i několik měsíců) a na výstavbě pomníků typu Temelín. Porovnat úbytek peněz z bank a přírůstek na kontech nejbohatších občanů (a to i v zahraničí) by bylo velmi zajímavé.

Řešení: Zabavení veškerého majetku dlužníků a jejich přesun do kategorií 1) a 2).